

grebu so se združila samo 4 društva z okrog 2.400 člani, in sicer organizacije bančnih uslužbencev v Hrvatski in Slavoniji z okrog 1.000 člani, v Bosni in Hercegovini s 610 člani, v Sloveniji s 427 člani in v Dalmaciji z okrog 300 člani. Izven na novo ustanovljenega Saveza je ostala najmočnejša organizacija nameščenecv Savez BTIČ iz Beograda, ki je organiziral bančne, trgovske in industrijske nameščenecv v Srbiji, Makedoniji in Črni gori (okrog 1.400 članov), Udruženje Botič iz Novega Sada z okrog 300 člani iz Vojvodine in Društvo zasebnih uradnikov za Slovenijo, ki je imelo članstvo predvsem med nameščenci industrijskih podjetij in je bilo zaradi tega tesneje povezano z delavstvom in bolj razredno usmerjeno, kar zlasti velja za beograjski BTIČ in novosadski BOTIČ. Vsega tega članstva je bilo okrog 2.000.

Na II. kongresu Saveza bankovnih činovnika maja 1923 v Splitu so spremenili naslov organizacije v Savez bankovnih činovnika i namještenika Jugoslavije, na VIII. kongresu maja 1931 v Splitu pa v Savez bankarskih, osiguravajučih i industrijskih činovnika Jugoslavije (BOTIČ). Včlanjen je bil v sindikalni centrali URSSJ od njene ustanovitve dalje (od oktobra 1925).

Ko je šestojanuarska diktatura prepovedala beograjski Savez BTIČ in aretirala komuniste iz vodstva novosadske organizacije bančnih, zavarovalnih, trgovskih in industrijskih uradnikov (UBOTIČ), sta se ti dve organizaciji 25. oktobra 1931 združili s Savezom BOTIČ s sedežem v Zagrebu. V Novem Sadu in v Beogradu sta bili ustanovljeni podružnici, sedež Saveza BOTIČ pa je ostal v Zagrebu. V knjigi so zelo dobro in izčrpno opisana tudi notranja nasprotja nameščenskih organizacij, predvsem pa boj md težnjami ohraniti nameščenske organizacije kot stanovska društva in razredno usmeritvijo, ki so jo skušali uveljaviti najprej posamezniki komunisti, pozneje zlasti v tridesetih letih pa prevzeli vodstvo in nameščenska društva v okviru Saveza BOTIČ spremenili v strokovne organizacije na razrednih osnovah.

Knjigo Savez bankarskih, osiguravajučih, trgovačkih i industrijskih činovnika Jugoslavije — BOTIČ — 1902—1941 bo moral vzeti v roke vsak, kdor bo hotel pisati o zgodovini delavskega gibanja v Jugoslaviji ali pa tudi samo v Sloveniji. Le če bo upošteval tudi akcije nameščenecv in delovanje njihovih strokovnih organizacij, bo zajel delavsko gibanje v celoti in pri tem mu bo omenjena knjiga v veliko pomoč.

France Kresal

Ob prispevku Štefana Kuharja k zgodovini gibanja kmetske mladine v Sloveniji med dvema vojnama

Odbor za postavitvev spomenika padlim borcem v Šentjanžu na Dolenjskem je lani (ob 30-letnici vstaje jugoslovanskih narodov) izdal spominsko brošuro **Narodna junaka Milan Majcen in Janči Mevželj**. Razen uvodne besede Mare Rupene-Osolnik vsebuje ta knjižica prispevka Milana Brezovarja in Štefana Kuharja, ki oba pripovedujeta o življenju Majcna in Mevžlja ter o razmerah, v katerih sta doraščala in se borila. Njuna življenjepisa in njun legendarni odpor nacistom 28. in 29. oktobra 1941 je opisal M. Brezovar strokovno vestno; toplo in z vsem spoštovanjem do vrlin, ki so v najtežjem času nacističnih zmag spodbujale k boju do zmage nad močnejšim sovražnikom.

Prispevek Štefana Kuharja **Kmetsko mladinsko gibanje in Milan Majcen** nas ne seznanja le z Majcnom in z njegovo dejavnostjo v šentjanskem društvu in v Zvezi kmetiskih fantov in deklet, temveč tudi s kroniko dejavnosti DKFID na Dolenjskem in v Beli krajini (str. 114—143) in s splošnim razvojem kmetškega mladinskega gibanja med vojnoma v Sloveniji (str. 82—114). Tako z delovanjem in s prepovedjo Akademskega agrarnega kluba Njiva, z odnosom med ZKFID in Samostojno kmetško stranko ter kmetškega mladinskega gibanja do meščanskih strank sploh in do diktature — in z razvojem Zveze in DKFID od idealistične zamisli, da se bo kmetški stan rešil kapitalističnega izkoriščanja in boljševiske kolektivizacije s kmetijskim združništvom, v gibanje, ki se je leta 1941 pridružilo OF, med vojno pa prešlo na zahtevo članstva v celoti v Zvezo komunistične mladine Jugoslavije (v SKOJ).

Kuharjev prispevek je delno razprava, delno kronika. Prva oznaka gre poglavjem o osrednji problematiki kmetškega mladinskega gibanja in sklepnemu poglavju (o Majcnovi vlogi v tem gibanju). Poglavje o DKFID na Dolenjskem in v Beli krajini pa je kronika podatkov o občnih zborih in zborovanjih DKFID, o kmetiskih praznikih, kmetijskih razstavah, mladinskih taborih, tekmah koscev in žanjic, o kulturnih in športnih prireditvah, ki so jih ta društva prirejala, in kronika podatkov o prosvetno-organizacijskih tečajih (lete so organizirali pokrajinski pododbori) in o občnih zborih Zveze. Kronika našteva npr. tudi imena znanih društvenih odbornikov. Prebiranje teh imen za nemotiviranega bralca seveda ni mikavno. Utegne pa zanimati imenovane in njihove znanke, ki jim je spominska brošura o rojakih — narodnih junakih — predvsem namenjena. Uredništvo knjižice se je za objavo omenjenih imen odločilo očitno tudi zato, da se vidi, v koliki meri so se aktivisti DKFID udeležili narodnoosvobodilnega boja. Bilo bi pa prav, da se to dokaže, da se pošteje število prvoborcev, udeležencev NOB, padlih itd.

Škoda, da Kuhar ne navaja mest objave oziroma nahajališč navedenih člankov. Tako vemo na pamet, da je prispevek inž. Jožeta Levstika Komunistična partija v Sloveniji in kmečko vprašanje v obdobju diktature del študijskega načrta IZDG za kompleksno temo Nastajanje in razvoj ljudskofrontnega gibanja na Slovenskem, le avtor, Kuhar in podpisani. Prav tako Kuhar npr. ne navaja mesta objave slovitega informativnega poročila B. Kidriča kominterni leta 1944 Kratek obris razvoja OF in sedanja politična situacija v Sloveniji. In podobno še v nekaj primerih. Seveda omenjene pomanjkljivosti niso take narave, da se podobnim Kuhar pri objavi že napisane razprave o DKFID v Pomurju ne bi mogel ogniti.

Štefan Kuhar (predvojni aktivist DKFID) se ukvarja že dalj časa z zgodovino DKFID. Leta 1959 je objavil v Obmurskem tedniku (Murska Sobota, 1. oktobra) članek DKFID — njihov pomen in razvoj v Prekmurju. Isto leto ga je Zgodovinski arhiv CK ZKS nagradil za razpravo ZKFID in Partija ter vpliv in vloga KP v DKFID v Prekmurju. Neobjavljena je ostala tudi razprava DKFID v Pomurju — progresivno gibanje kmečko-delavske mladine. Zanj je prejel nagrado Sklada Štefana Kovača v Murski Soboti (1961).

O Kuharjevem zbiranju gradiva in kritičnem preverjanju spominskih podatkov o kmetškem mladinskem gibanju med vojnoma priča spisec »literature in dokumentacije« na 151. in 152. strani prikazane brošure. Za sodelovanje pri tem prizadevanju mu je uspelo pridobiti vrsto najvidnejših še živčih aktivistov predvojnega kmetškega mladinskega gibanja: tako Rudija Čačinoviča,

Ferda Godino, dr. Franca Hočevarja, Draga Košmrlja, Ivana in Vladimira Krefta, Ivana Nemca, Franca Šebjaniča, Staneta Škrabarja, Miro Tomšič — in pravočasno zdaj že rajnega Ivana Kronovška, predsednika Zveze KFID. In končno si je Kuhar zagotovil vpogled v arhiv ZKFID, ki ga hrani Kronovškova vdova. Kuhar je sodeloval tudi pri oblikovanju študijskega projekta IZDG Nastajanje in razvoj ljudskofrontnega gibanja na Slovenskem z osnutkom načrta za predvideno monografijo Pot Zveze in društev kmetijskih fantov in deklet v OF.

Kuhar z razpravo v brošuri o Majcnu in Mevžlju zaradi omejenega prostora in pokrajinskega poudarka navedene knjižice ni izčrpal vseh znanih virov in je nekatere epizode gibanja obdelal bolj, druge manj podrobno (tako je npr. v primeri z nekaterimi drugimi razvojnimi stopnjami dokaj obširno prikazan Janže Novak). Pisec predvidene monografije bo moral izkoristiti seveda vse razpoložljive vire in v večji meri raziskati še troje: a) položaj kmetijskega združništva ter gospodarske in socialne razmere slovenskega kmečkega prebivalstva v obdobju kraljevine, zlasti v letih svetovne gospodarske krize; b) vpliv delovanja kmečke komisije pri CK KPS, ki je segal v vse neklerikalne kmetijske organizacije (v ZKFID in neposredno v vrsto njenih društev, v visokošolska društva v Ljubljani in Zagrebu, v Gospodarsko slogo, v Gubčevo zvezo), pa tudi v nekmetske organizacije s vplivom na kmetstvo mladino (v Učiteljski pokret, v sokolska društva); c) pot preobrazbe v levo (ne le v Glavnem odboru ZKFID, ampak tudi v terenskih pododborih in v posameznih društvih).

Ugotoviti bo treba, zakaj in kako se je uveljavilo v zavesti slovenskih komunistov, da kaže izhajati pri reševanju agrarnega vprašanja predvsem iz danih razmer, ker bi posnemanje tuje prakse bilo očitno jalovo. Živ, nešablonski odnos vrste slovenskih komunistov do družbene problematike slovenskega kmečkega prebivalstva se je tvorno in bogato izrazil z družboslovnimi študijami o slovenski vasi pa tudi v ljudskofrontnem tisku (zglej v Ljudski pravici). Zato zgodovinar predvojnega kmetijskega gibanja v Sloveniji, to je tudi socialnih razmer, ki so prizadevale članstvo DKFID in Njive, ne bo mogel mimo Žgečevih Haloz, mimo knjige Janeza Marentiča Slovenska vas pod kapitalističnim jarmom, ki je bila po besedah inž. Jožeta Levstika komunistom »priročnik za revolucioniranje kmečkega prebivalstva«, in mimo vrste še drugih znanstvenih oziroma publicističnih del levičarjev, tako Lada Kozaka, Ivana Krefta, Jožeta Slaka, Jožeta Kerenčiča, Ivana Bratka, Alija Kardoša, Štefana Kovača in drugih. Prav tako ne mimo stališč Speransove (Kardeljeve) knjige Razvoj slovenskega narodnega vprašnja, ki so se začela organizirano uveljavljati z delovanjem kmečke komisije pri CK KPS. In končno velja v polni meri upoštevati tudi obe retrospektivni razpravi predsednika te komisije Lada Kozaka v Delu 1949: O delu partije med slovenskim kmečkim ljudstvom v predvojni dobi (št. 5) ter O delu Partije med kmeti v prvem obdobju ljudske fronte (št. 8).

Janko Liška

Jugoslavija v Revue d'histoire de la deuxième guerre mondiale

Ena izmed pomembnih revij, ki se ukvarja s problematiko druge svetovne vojne, je tudi francoska Revija za zgodovino druge svetovne vojne (Revue